

ERLING HARSBERG: Ostia. Roms havneby. København, G. E. C. Gads Forlag, 1964. 202 s., 24 tavler, 24 tekstillustrationer, 4 kort. 25,50 kr.

I vor rejsende tidsalder er behovet for historiske oversigter eller introduktioner til de mere kendte steder og monumenter i Europa vistnok ikke helt ringe, og der er utvivlsomt et publikum for veludstyrede og kontant oplysende bøger som lektor Erling Harsbergs om Ostia, 'Roms havneby', eller rettere en af Roms vigtigste ind- og udfaldsporte i oldtiden; for det var dog først efter anlægget af den store sekskantede havn i Trajans regeringstid, at Ostia i betydning overfløj det sydligere liggende Puteoli. For historikere som flest vil denne bog kunne give den nødvendige forudviden for et besøg i ruinbyen, selvom den ikke kan siges – og heller ikke tilsigter – at overflødiggøre hverken Russell Meiggs' store monografi (Roman Ostia, Oxford 1960) eller Calzas og Beccattis lille udgravningsfører.

Harsbergs bog rummer en gennemgang af Ostias indre forhold i den ældre kejsertid, indrammet af et par korte kapitler om byens historie i republikansk tid og i den senere kejsertid. Denne stoffordeling har sin baggrund i, at langt den største del af de udgravede bygninger stammer fra de første to-tre aarhundreder e. Kr., og det er først og fremmest de bevarede – og delvis rekonstruerede – bygningsrester paa stedet, der er genstand for forfatterens redegørelse. Den antikke litteratur har nemlig ikke meget at fortælle direkte om Ostia, og den almindelige romerske kulturhistorie er bevidst begrænset til en nødtøftig baggrundsorientering. Alligevel er denne bog som antydnet ikke nogen egentlig fører, selvom man vel kan have gavn af at bringe den med under en vandring i udgravningsomraadet. Dens skildring af Ostias forhold og udseende i byens blomstringstid 'Fra Augustus til Konstantin den Store' er sagligt disponeret, begyndende med havne og endende med gravpladser, idet hovedafsnittene er helliget næringsliv, boligformer og religion, altsaa de omraader, hvor Ostia i særlig grad bidrager til kendskabet til romerske kulturforhold. Ikke mindst paa grund af disse afsnit har bogen interesse ogsaa ud over den lokalt antikvariske. Kapitlet om boligformer giver saaledes en udmærket oversigt over den romerske etagehusarkitektur, illustreret med de mest typiske eksempler fra Ostia og med en solid baggrund i Axel Boëthius' studier over dette emne, og dertil kommer saa i kapitlet om 'De sidste århundreder' en beskrivelse af de senantikke enfamiliehuse. Netop disse byggeformer kan intetsteds studeres saa godt som i Ostia, og det var i virkeligheden Guido Calzas udgravninger her, som først for alvor gav indtryk af den mellemste og senere kejsertids byggeformer. Forholdet mellem enfamiliehuses og etagehuses hyppighed er et ganske andet end det, man kender fra Pompeii, selvom der endnu, hvor ingen af de to byer er færdigudgravede, hverken kan opstilles endelige beregninger herover eller over indbyggertallets størrelse – et spørgsmaal, som Harsberg for øvrigt ikke ofrer overvejelser. For selve Roms vedkommende opgør en officiel kilde fra det fjerde aarhundrede enfamiliehusene, *domus*, til ca. 1800 og etagehusene, *insulae*, til 46.000, altsaa et forhold omtrent som 1:25. Med kendskab til Ostia kan *insula* vist nu kun forstaas som en fællesbetegnelse for adskillige typer af etagebyggeri, omfattende baade fritliggende længer og større komplekser omkring en gaard eller have, og de senantikke *domus* med deres apsisale og 'nym-

fæer' udgør for øvrigt en ikke mindre broget samling, om hvis beboeres sociale stilling det ikke er helt let at udtale sig.

For den, som vil beskæftige sig med romersk bykultur i kejsertiden, er Ostias vidnesbyrd af meget stor betydning, og Erling Harsbergs bog en anbefalelsesværdig introduktion. Den er skrevet under Det danske Institut i Roms auspicer, og man tør vel haabe, at der fra samme sted vil komme flere nye og gode bidrag til den traditionsrige danske litteratur om italisk-romerske antikviteter.

TORBEN DAMSHOLT

JÉRÔME CARCOPINO: Dagligt liv i antikkens Rom. København, Stig Vendelkærs Forlag, 1965. 345 s. 14,75 kr.

Den aldrende franske historiker Jérôme Carcopinos bog 'La vie quotidienne à Rome à l'apogée de l'empire' har, siden den fremkom i 1939, hørt til de mest yndede skildringer af romersk kultur og er oversat til adskillige sprog; nu foreligger den ogsaa paa dansk, i billigudgave. En af de kvaliteter, som har medvirket til dens store udbredelse, er utvivlsomt den sproglige – Carcopino er optaget blandt 'de udødelige' – og det er i god overensstemmelse hermed, at den danske oversættelse har været betroet forfatteren Aage Dons. Hans arbejde kunne dog have fortjent at være præsenteret i et bedre udstyr.

Carcopinos skildring af 'den lykkelige kejsertid's dagligliv er sikkert allerede kendt af mange af Historisk Tidsskrifts læsere. Her redegøres ud fra saavel litterære som arkæologiske kilder for verdenshovedstadens udseende, for forsyningsmæssige, hygiejniske, sociale og religiøse vilkaar og for de daglige beskæftigelser og adspredelser. Et bærende træk i hele fremstillingen er forfatterens stadige afstandtagen fra en romantisk opfattelse af antikken, specielt den flavisk-trajanske tidsalder, som en i alle henseender straalende guldalder. Han giver en farverig skildring af Roms overbefolkning, mangelen paa komfort, de sociale modsætninger, forlystelsernes umenneskelighed og undervisningens aandløshed. Vurderingen af disse og andre forhold forstaas maaske bedst som opgør med en særlig fransk tradition, men har ogsaa betydning i den almindelige omvurdering af visse historiske begreber, som har kendetegnet de sidste menneskealdre. I flere henseender er Carcopinos bog en klassiker i nyere historieskrivning.

Paa den danske udgaves første side gives nogle biografiske meddelelser om forfatteren, som dog ikke er meget oplysende. Hans kortvarige deltagelse i Vichy-regeringen som undervisningsminister forbigaaes diskret, selvom han forlængst er rehabiliteret i selve Frankrig; til gengæld hævdes det, at han døde i 1957. Det sidste ville sikkert overraske den gamle herre, som med sine 85 aar stadig er en virksom forsker og debattør.

TORBEN DAMSHOLT